

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระ แก่นักเรียนของครู

สุทธราช ถาวร

สุชาดา กรเพชรปณี และ อนงค์ วิเศษสุวรรณ

มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โมเดลประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 4 ตัว ได้แก่ พฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู แรงกดดันในการทำงาน การรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียน และการกำหนดตนเองในการทำงานของครู กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในปีการศึกษา 2549 จำนวน 440 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู และมาตรวัดตัวแปรแฝงที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐานด้วยโปรแกรม SPSS และวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยโปรแกรม LISREL

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครูที่ปรับแก้แล้วมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ เท่ากับ 4.89 ที่องศาอิสระเท่ากับ 19 มีความน่าจะเป็นเท่ากับ 1.00 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.99 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.99 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.00 ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปร พฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนได้ร้อยละ 44 ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู ได้แก่ แรงกดดันในการทำงาน และการกำหนดตนเองในการทำงานของครู ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครูผ่านการกำหนดตนเองในการทำงานของครู ได้แก่ แรงกดดันในการทำงาน และการรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียน

ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2550 อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผศ. ดร. สุชาดากรเพชรปณี และ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผศ. ดร. อนงค์ วิเศษสุวรรณ

A Causal Relationship Model of Teacher Autonomy Support Behavior with Students

Suttarat Thavorn

Suchada Kornpetpanee and Anong Wisessuwan

Burapha University, Thailand

ABSTRACT

The purpose of this research was to develop and validate a causal relationship model of teacher autonomy support behavior with students in schools under the Office of the Basic Education Commission. The model consisted of four latent variables: teacher autonomy support behavior with students, constraints at work, perception of student self-determination, and teacher self-determination towards work. The sample, derived by mean of multi-stage random sampling, consisted of 440 teachers during the academic year 2006. Research instruments were a questionnaire of teacher autonomy support behavior with students, and appropriate measures of the other latent variables. Descriptive statistics were generated using SPSS; causal modeling involved the use of LISREL.

Results indicated that the adjusted model of teacher autonomy support behavior with students was consistent with empirical data. Goodness of fit statistics were: chi-square = 4.89, $p = 1.00$, $df = 19$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.99$, $RMSEA = 0.00$. The variables in the adjusted model accounted for 44 percent of the total variance of teacher autonomy support behavior with students. The variables that had direct effects on teacher autonomy support behavior with students were constraints at work and teacher self-determination towards work. The variables that had an indirect impact on teacher autonomy support behavior with students, affecting through teacher self-determination towards work, were constraints at work and perception of student self-determination.

Based on a master's thesis in Educational Research Technology, Burapha University, under the supervision of Assist. Prof. Suchada Kornpetpanee, Ph.D., and Assist. Prof. Anong Wisessuwan, Ed.D.

ความนำ

การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ใด ๆ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเคารพในสิทธิของผู้เรียน มีการวางแผนการจัดกิจกรรมและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีระบบ ในด้านกระบวนการเรียนรู้ต้องเปลี่ยนจากการเน้นการลอกเลียนแบบ การท่องจำ การบอกความรู้ มาเป็นการค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยการลงมือทำและการสร้างสรรค์ จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข คิดเป็น ทำเป็น มีพัฒนาการในทุกด้าน เป็นการเรียนรู้ที่ครูต้องลดเวลาอธิบายเพื่อขยายเวลาในการเรียนรู้ของผู้เรียน (ธารง บัวศรี, 2543: 17-22) ซึ่งเป็นการส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

การส่งเสริมความเป็นอิสระ (Autonomy Support) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลส่งเสริมหรือให้โอกาสแก่บุคคลอื่น ยอมรับความรู้สึก และจัดเตรียมสารสนเทศพร้อมทั้งให้โอกาสที่บุคคลจะสามารถริเริ่มกิจกรรมได้ด้วยตนเอง ให้อิสระในการทำกิจกรรม ขณะเดียวกันก็ลดการใช้แรงกดดันหรือออกคำสั่งที่กำหนดแบบแผนต่าง ๆ ขึ้นเองตามลำพังโดยไม่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม เช่น ครูที่มีพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนอาจจะจัดเตรียมสารสนเทศที่จำเป็นและสนับสนุนให้นักเรียนใช้สารสนเทศนั้นในการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการของนักเรียนเองหรือของกลุ่ม เป็นต้น (Deci & Ryan, 1985) แทนการออกคำสั่งหรือให้นักเรียนทำตามแบบแผนที่ครูกำหนดขึ้นเท่านั้น

เพลเลเทียร์ เลกัลท์ และเลเวสกี (Pelletier, Legault, & Levesque, 2002: 186–196) ได้ศึกษาพบว่า ตัวแปรที่ส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู คือ ความรู้สึกกดดันในการทำงานของครู การรับรู้การกำหนดด้วยตนเองในการเรียนของนักเรียน และการกำหนดตนเองในการทำงานของครู ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ได้มาจากการศึกษางานวิจัย และการพัฒนาการวัดแรงจูงใจจากทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory)

การส่งเสริมความเป็นอิสระทางการเรียนในประเทศไทยนั้น ยังมีปัญหายอยู่มากเพราะครูยังส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนน้อย ส่วนมากยังใช้การควบคุมนักเรียน ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และจากการศึกษางานวิจัยในประเทศไทย พบว่า มีการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นอิสระเป็นจำนวนน้อยมาก โดยส่วนใหญ่ศึกษาในลักษณะตัวแปรแฝงที่ส่งผลต่อตัวแปรตัวอื่นยังไม่พบว่า มีการศึกษาตัวแปรที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียน อันจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสัมฤทธิ์ผล

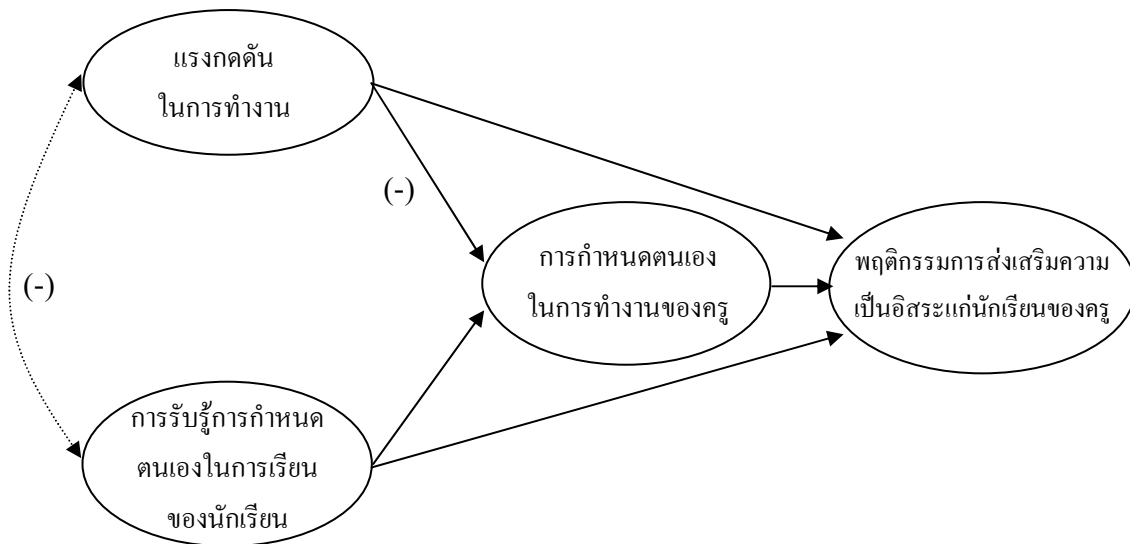
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory) ของเดซี และไรอัน (Deci & Ryan, 1985: 202) เสนอว่า มนุษย์มีความต้องการทางจิตใจขั้นพื้นฐาน คือ ความต้องการมีความเป็นอิสระ (Autonomy) มีความสามารถ (Competence) และมีสัมพันธภาพ (Relatedness) การส่งเสริมความต้องการความพึงพอใจ (Need Satisfaction) เหล่านี้จากบุคคลสำคัญ เช่น ครูและพ่อแม่ เป็นต้น จะช่วยสนับสนุนให้บุคคลมีความสนุกในกิจกรรม และความสามารถในการกำหนดความเป็นอิสระของตนเอง (Autonomous Self-Regulation) จะทำให้บุคคลมีแรงจูงใจภายในมาก เมื่อได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสนุกตามที่ต้องการ กล่าวคือ ได้เลือกทำกิจกรรมอย่างเป็นอิสระ มีความเชี่ยวชาญในกิจกรรม และรู้สึกมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น

พฤติกรรมการกำหนดตนเองในการทำงานของครูช่วยสนับสนุนให้ครูมีพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียน และการที่ครูผู้สอนจะสามารถกำหนดตนเองในการทำงานได้นั้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ประสบการณ์หรือแรงกดดันที่ได้รับจากการทำงาน และการรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียน (Pelletier, Legault, & Levesque, 2002: 186–196) เดซี และไรอัน (1985) ได้กล่าวว่า การที่ครูผู้สอนได้รับแรงกดดันจากการทำงานมาก ๆ จะทำให้ครูผู้สอนรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนได้น้อย ในทำนองเดียวกันถ้าครูได้รับแรงกดดันจากการทำงานน้อย ครูก็จะสามารถรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนได้มากขึ้น จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ และพัฒนาเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. แรงกดดันในการทำงานของครู มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู และมีอิทธิพลทางอ้อมโดยผ่านการกำหนดตนเองในการทำงานของครู
2. การรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านการกำหนดตนเองในการทำงานของครู
3. แรงกดดันในการทำงานของครูกับการรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางลบซึ่งกันและกัน
4. การกำหนดตนเองในการทำงานของครู มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3-4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออก กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 440 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายได้ 3 จังหวัด คือ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดชลบุรี คิดเป็นร้อยละ 35

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มโรงเรียนจากทุกเขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดที่สุ่มได้ในขั้นตอนที่ 1 ตามสัดส่วน ได้โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดจันทบุรี เขต 1 จำนวน 3 โรงเรียน และ เขต 2 จำนวน 4 โรงเรียน รวม 7 โรงเรียน จังหวัดฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 5 โรงเรียน และเขต 2 จำนวน 5 โรงเรียน รวม 10 โรงเรียน และจังหวัดชลบุรี เขต 1 จำนวน 5 โรงเรียน เขต 2 จำนวน 4 โรงเรียน และเขต 3 จำนวน 4 โรงเรียน รวม 13 โรงเรียน

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มครูผู้สอนจากโรงเรียนที่สุ่มได้ในขั้นตอนที่ 2 ตามสัดส่วนได้กลุ่มตัวอย่างครูจังหวัดจันทบุรี จำนวน 87 คน จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 140 คน และจังหวัดชลบุรี จำนวน 213 คน รวมทั้งหมด 440 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียน มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 11 ข้อ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .90

ตอนที่ 3 แรงกดดันในการทำงาน มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับจำนวน 16 ข้อ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .81

ตอนที่ 4 การรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียน มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับจำนวน 20 ข้อ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .85

ตอนที่ 5 การกำหนดตนเองในการทำงานของครู มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 24 ข้อ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .90

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากโรงเรียนที่มีกลุ่มตัวอย่างศึกษาอยู่ ตั้งแต่วันที่ 1 – 28 กุมภาพันธ์ 2550 ได้แบบสอบถามกลับคืนมาและมีความสมบูรณ์ 440 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการ ดังนี้

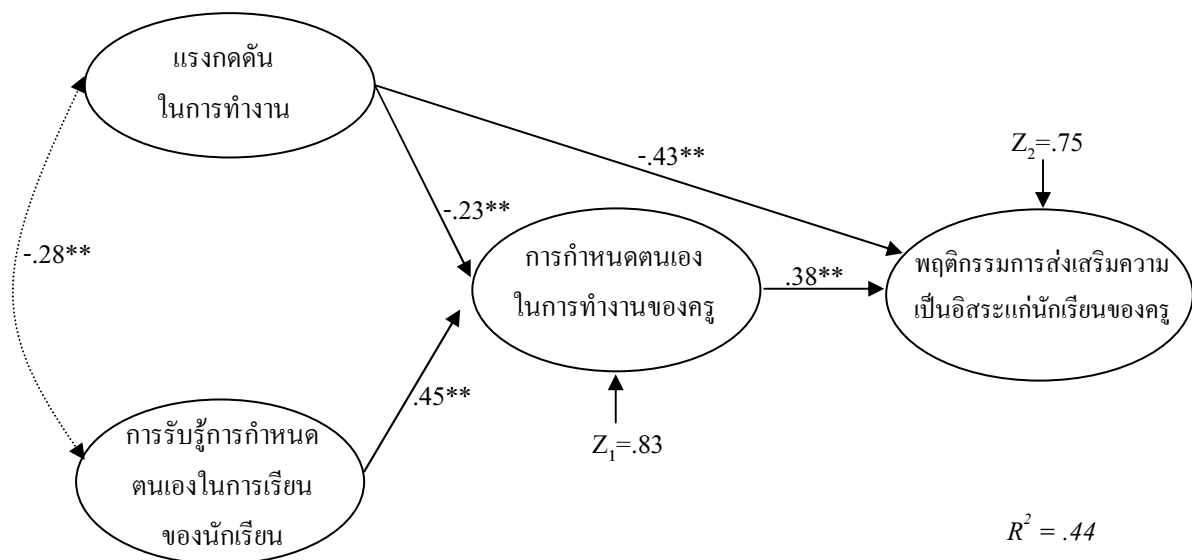
1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ทราบลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะการแจกแจงของตัวแปร โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าความเบ้ และค่าความโด่ง โดยใช้โปรแกรม SPSS

2. วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรสังเกตได้ โดยใช้โปรแกรม SPSS

3. ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้โปรแกรม LISREL

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครูมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี พิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ เท่ากับ 4.89 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 19 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 1 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.99 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.99 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.00 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.02 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.00 กราฟคิวพลีอมีความชันมากกว่าเส้นทแยงมุม ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานสูงสุด เท่ากับ 1.19 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ (± 2.00) และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรตามคือ พฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู มีค่าเท่ากับ .44 แสดงว่าตัวแปรทั้งหมดในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครูได้ร้อยละ 44 ดังภาพที่ 2 และตารางที่ 1

** $p < .01$

ภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู (ปรับแก้)

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู (ปรับแก้)

ตัวแปรสาเหตุ \ ตัวแปรผล	พฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระ			การกำหนดตนเองในการทำงาน		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE
แรงกดดันในการทำงาน	-.52** (.09)	-.09* (.03)	-.43** (.10)	-.23** (.08)	-	-.23** (.08)
การรับรู้การกำหนดตนเอง ในการเรียนของนักเรียน	.17** (.04)	.17** (.04)	-	.45** (.06)	-	.45** (.06)
การกำหนดตนเองในการทำงาน	.38** (.08)	-	.38** (.08)			

ค่าสถิติไค-สแควร์=4.89; $p = 1.00$; $df = 19$; GFI = .99; AGFI = .99, SRMR = .02; RMSEA = .00; CFI = 1.00

R-SQUARE ของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระและการกำหนดตนเองในการทำงานเท่ากับ .44 และ .31

ตามลำดับ

** $p < .01$; * $p < .05$; TE = ผลรวมอิทธิพล IE = อิทธิพลทางอ้อม DE = อิทธิพลทางตรง

ตัวเลขในวงเล็บคือค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

จากภาพที่ 2 เมื่อพิจารณาเส้นทางอิทธิพลทางตรงของตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู พบว่า มี 2 ตัวแปร ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ แรงกดดันในการทำงานมีขนาดอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนเท่ากับ -.43 แสดงว่า การที่ครูผู้สอนรับรู้ว่าจะได้รับแรงกดดันในการทำงานมาก ส่งผลทำให้ครูแสดงพฤติกรรมการส่งเสริมหรือให้ความเป็นอิสระแก่นักเรียนในการเรียนการสอนน้อย รองลงมาการกำหนดตนเองในการทำงานของครูมีขนาดอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนเท่ากับ .38 แสดงว่า ครูผู้สอนที่สามารถกำหนดตนเองในการทำงานได้มาก ก็จะมีพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนหมายถึงจัดการเรียนการสอนโดยให้อิสระแก่นักเรียนหรือให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากด้วย

เมื่อพิจารณาเส้นทางอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียน พบว่า แรงกดดันในการทำงานนอกจากจะมีอิทธิพลทางตรงแล้วยังมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรการกำหนดตนเองในการทำงานของครู โดยมีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ -.09 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ครูผู้สอนที่รับรู้ว่ามีแรงกดดันในการทำงานมาก จะส่งผลให้ครูมีการกำหนดตนเองในการทำงานได้น้อย และยังส่งผลทำให้ครูผู้สอนมีพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนน้อยลงด้วย นอกจากนี้การรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมของครูในการให้อิสระแก่นักเรียนโดยผ่าน

ตัวแปรการกำหนดตนเองในการทำงานของครู มีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ .17 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ครูผู้สอนที่รับรู้ว่ามีแรงกดดันในการเรียนมาก จะส่งผลให้ครูมีการกำหนดด้วยตนเองในการทำงานของครูมากด้วย และยังส่งผลให้ครูมีพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนมากด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามการรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการให้อิสระแก่นักเรียนในการเรียนของครู

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังแสดงว่าการรับรู้แรงกดดันในการทำงานของครูมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -.28 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ครูผู้สอนที่รับรู้ว่ามีแรงกดดันในการทำงานมาก จะทำให้ครูรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนน้อย ในทางกลับกันครูที่รับรู้ว่ามีแรงกดดันในการทำงานน้อย ก็จะรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนได้มาก

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยส่วนใหญ่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยแสดงว่าพฤติกรรมของครูในการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนในการเรียนสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Deci & Ryan, 1985 & 2000) ที่อธิบายว่า การควบคุมจากภายนอก (External Regulation) สามารถกระตุ้นพฤติกรรมของบุคคลได้ นั่นคือ เมื่อบุคคลได้รับการควบคุมแรงจูงใจจากภายนอก จะทำให้บุคคลนั้นกระทำสิ่งใด ๆ ด้วยความตั้งใจ หรือหลีกเลี่ยงการกระทำเมื่อไม่ต้องการ ในบริบทของสถานศึกษา ผู้บริหาร นโยบายของโรงเรียน มาตรฐานหลักสูตร และมาตรฐานการทำงานของเพื่อนร่วมงานเป็นปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบโดยตรงถึงครู ฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่ยากสำหรับครูที่จะส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนได้ ถ้าครูรับรู้ถึงการควบคุมจากปัจจัยภายนอกทางสังคมดังกล่าว (Maehr, 1976 Cited in Deci & Ryan, 1985: 266-268) เมื่อครูถูกกดดันจากผู้บริหารที่ต้องการให้นักเรียนมีพฤติกรรมและผลการเรียนที่ดีขึ้น ครูจะควบคุมนักเรียนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันถ้าผู้บริหารไม่กดดันหรือควบคุมครูและให้อิสระครูในเรื่องการเรียนการสอน เมื่อครูไม่รู้สึกถูกกดดันครูก็จะให้ความเป็นอิสระแก่นักเรียนด้วย (Deci et al., 1982 Cited in Deci & Ryan, 1985; Flink et al., 1990) แรงกดดันในการทำงานมีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู

ปัจจุบันนี้มาตรฐานการปฏิบัติงานต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญต่อการทำงานของครู ทั้งมาตรฐานผู้เรียนและมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู อาจทำให้ครูรู้สึกวิตกกังวลว่าเมื่อมีการกำหนดมาตรฐาน ครูต้องเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนที่เคยทำอยู่ กังวลเรื่องการสอนเพื่อนำไปสู่การสอบ จะทำอย่างไรและจะช่วยนักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานได้อย่างไร นอกจากนี้ครูยังต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความสามารถในการสอน และต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายในและภายนอกอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

ทำให้ครูต้องเสียเวลาในการจัดทำเอกสาร และการฝึกอบรมสัมมนา สิ่งนี้ทำให้ครูเกิดความรู้สึกกดดันจากมาตรฐานการปฏิบัติงาน ทำให้ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเป็นการควบคุมนักเรียน (นาคยา บิลันธนาพันธ์, 2545)

แรงกดดันในการทำงานของครูมีอิทธิพลต่อการกำหนดตนเองในการทำงานของครู แสดงว่า ครูที่ได้รับแรงกดดันในการทำงานมาก จะมีการกำหนดตนเองในการทำงานได้น้อยลง และทำให้ครูมีพฤติกรรมในการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนในการเรียนน้อยลงด้วย เนื่องจากครูที่ทำงานภายใต้ระบบที่ต้องรายงานต่อผู้บริหาร เมื่อผู้บริหารมีการควบคุมการทำงานของครูมากหรือมีความต้องการอย่างไม่มีเหตุผล ครูก็จะมีแรงจูงใจภายในลดลงและมีการประเมินตนเองไปในทางลบ การบังคับ การจำกัด และมีเวลาน้อยสำหรับการกำหนดตนเอง ทำให้แรงจูงใจภายในของครูน้อยลง แล้วครูก็จะย้อนกลับมาทำเช่นเดียวกันนั้นกับนักเรียน คือเมื่อครูถูกกดดันหรือรู้สึกไม่ได้รับการสนับสนุน เมื่ออยู่ในชั้นเรียนครูจะควบคุมนักเรียนมากขึ้น (Deci & Ryan, 1985: 266-268) ในขณะเดียวกันเมื่อครูใช้วิธีการควบคุมนักเรียนมากขึ้น ก็จะทำให้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนน้อยลง สอดคล้องกับการศึกษาของ Pelletier, Legault, & Levesque (2002: 186-196) ซึ่งพบว่าแรงกดดันในการทำงานของครูมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนผ่านการกำหนดตัวเองในการทำงานของครู

การรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนมีอิทธิพลต่อการกำหนดตนเองในการทำงานของครูและมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียน แสดงว่า ถ้าครูรับรู้ว่านักเรียนมีการกำหนดตนเองในการเรียน จะทำให้ครูมีการกำหนดตนเองในการทำงานด้วย และส่งผลให้ครูมีพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เป็นเพราะพฤติกรรมแรงจูงใจขึ้นอยู่กับความเป็นอิสระและการควบคุมพฤติกรรมที่เป็นการรับรู้สาเหตุจากภายใน (Perceived Locus of Causality) เป็นประสบการณ์การเลือกหรือตัดสินใจด้วยตนเอง และเป็นการปฏิบัติด้วยความสนใจหรือเป็นความสำคัญส่วนตัว พฤติกรรมที่เป็นความเป็นอิสระนั้น มาจากการผสมผสานกันของความรู้สึกส่วนตัวของบุคคล แต่พฤติกรรมการควบคุมเป็นการรับรู้สาเหตุจากภายในซึ่งได้รับประสบการณ์จากการถูกกดดันจากบุคคลอื่น จากการบังเอิญ หรือจากสิ่งที่ต้องการ เช่น ความรู้สึกว่า ต้องประสบความสำเร็จในระดับสูงจะได้เป็นคนมีเกียรติ (Deci & Ryan, 1985, & 2000) ดังนั้นการที่ครูมีความเชื่อว่านักเรียนมีแรงจูงใจภายในและมีความเข้าใจในพฤติกรรมแรงจูงใจภายในของนักเรียน ครูจะส่งเสริมความเป็นอิสระ และนักเรียนจะรู้สึกว่าการเรียนในชั้นเรียนดีขึ้น ทำให้ครูผู้สอนมีแรงจูงใจภายในและดำเนินการสอนดีขึ้น (DeCharms et al., 1976 Cited in Deci & Ryan, 1985: 270) ผลการศึกษาของ Pelletier & Vallerand (1996: 331-340) พบว่า ครูที่มีความเชื่อว่า นักเรียนมีแรงจูงใจภายในความสนใจในการเรียนเกิดจากความต้องการของตนเอง ครูจะส่งเสริมความเป็นอิสระของนักเรียนมากขึ้น ทำให้นักเรียนมีเวลาในการทำงานได้อย่างอิสระมากกว่านักเรียนที่ถูกเชื่อว่ามีพฤติกรรมเรียนที่เกิดจากแรงจูงใจภายนอก จะทำให้ครูควบคุมนักเรียนมากขึ้น

ส่วนแรงกดดันในการทำงานของครูกับการรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันทางลบ แสดงว่า ถ้าครูได้รับแรงกดดันในการทำงานมาก ก็จะสามารถรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนน้อยลง เนื่องจากเมื่อครูถูกกดดันจากเบื้องบนโดยการควบคุมจากผู้บริหาร ผู้ปกครอง และการกดดันจากเบื้องล่างคือจากนักเรียนโดยการดื้อรั้นและไม่สนใจ ครูจะกดดันนักเรียน ครูจะไม่รับรู้ความต้องการของนักเรียนและมีพฤติกรรมการควบคุมนักเรียนมากขึ้น ถ้านักเรียนให้ความร่วมมือ ครูจะส่งเสริมการเรียนรู้ที่เป็นอิสระและให้นักเรียนแก้ไขปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น แต่ถ้ามีความร่วมมือน้อย ครูจะรู้สึกถูกกดดันและทำการควบคุมนักเรียนมากขึ้นแทน (Deci et al., 1982 Cited in Deci & Ryan, 1985) ผลการศึกษาของ Skinner & Belmont (1993: 571–581) พบว่า ความเชื่อของครูเกี่ยวกับแรงจูงใจของนักเรียนทำให้ครูมีพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนแตกต่างกัน เพราะว่าพฤติกรรมที่นักเรียนได้แสดงออกมาทั้งที่เป็นแรงจูงใจภายในและภายนอกนั้นยืนยันความเชื่อของครู

สำหรับครูที่มีการกำหนดตนเองในการทำงานมาก ผลการวิจัยพบว่าครูจะมีพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนมากด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ Pelletier, Legault, & Levesque (2002: 186–196) ที่พบว่า การส่งเสริมความเป็นอิสระมีความสำคัญสำหรับแรงจูงใจภายในและการกำหนดตนเองของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความตั้งใจดีขึ้น ครูที่มีการกำหนดตนเองในการทำงานจะสามารถช่วยเหลือ สร้างสรรค์ความรู้ ทำให้ครูมีพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนมากขึ้นและมีการควบคุมนักเรียนน้อยลง นอกจากนั้น ถ้าครูผู้สอนใช้รูปแบบการสอนที่ส่งเสริม ให้เกียรติและให้คุณค่ากับนักเรียนมากกว่าที่จะสร้างความคับข้องใจหรือไม่ใส่ใจในตัวนักเรียน รูปแบบเหล่านี้จะปลูกฝังความสนใจ เสริมสร้างแรงจูงใจภายในของนักเรียน การที่ครูผู้สอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นครูผู้ให้ข้อมูล และมีความยืดหยุ่น สามารถที่จะส่งเสริมแรงจูงใจของนักเรียนให้เป็นคนที่มีความคิดริเริ่ม เป็นผู้กำหนดความต้องการของตนเอง มากกว่าเป็นคนที่เฉื่อยชาและต้องได้รับการกระตุ้นจากผู้อื่น (Ryan & Grolnick, 1982 อ้างถึงใน อรพินทร์ ชุชม และอัจฉรา สุขารมณ์, 2543: 47) การศึกษาของ เดซี และคณะ (Deci et al., 1991 อ้างถึงใน อรพินทร์ ชุชม และ อัจฉรา สุขารมณ์, 2543: 47) พบว่า ความต้องการกำหนดตนเองของนักเรียนได้มาจากการอบรมถ่ายทอดของครูผู้สอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเป็นอิสระ ได้แก่ การให้เลือกและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ผลการวิจัยที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานคือ การรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียน อาจเป็นเพราะการตัดสินใจของครูไม่ได้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักเรียนเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการกำหนดตนเองของครูด้วย การรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียนจึงไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียน แต่มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านการกำหนดด้วยตนเองของครู อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Pelletier, Legault, & Levesque (2002: 186–196) ที่พบว่า การรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียน

ของนักเรียนไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียน แต่มีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางบวกโดยผ่านการกำหนดตนเองในการทำงานของครู

ข้อเสนอแนะ

การนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยนี้พบว่า ครูจะมีพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนในการเรียนการสอนมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้แรงกดดันในการทำงาน การกำหนดตนเองในการทำงานของครู และการรับรู้การกำหนดตนเองในการเรียนของนักเรียน ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงพฤติกรรมด้านลบ เช่น การกดดันครูผู้สอนในเรื่องต่าง ๆ ที่อาจจะส่งผลต่อความรู้สึกมีอิสระทางวิชาการของครูและมีผลกระทบต่อพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครู ดังนี้

ผู้บริหารไม่ควรใช้วิธีการควบคุมออกคำสั่งกับครู แต่ควรส่งเสริมแรงจูงใจของครู เช่น ให้ความยุติธรรม ให้ความชัดเจนในการกำหนดบทบาทและขอบเขตการทำงาน จะช่วยลดแรงกดดันในการทำงานของครูได้ และควรส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนาพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียน โดยการให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจ พร้อมทั้งส่งเสริมแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูผู้สอนมีการกำหนดตนเองในการทำงานมากขึ้น ครูจึงจะสามารถส่งเสริมนักเรียนให้มีความเป็นอิสระในการเรียน สามารถศึกษาค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงจะสัมฤทธิ์ผล

ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจภายใน มีการกำหนดด้วยตนเองในการเรียน เปลี่ยนแปลงวิธีการสอนที่เน้นการควบคุมให้นักเรียนทำตามคำสั่งของครู ใช้รูปแบบการสอนที่ส่งเสริม ให้เกียรติและให้คุณค่ากับนักเรียนมากกว่าที่จะสร้างความคับข้องใจหรือไม่ใส่ใจในตัวนักเรียน เพราะรูปแบบเหล่านี้ช่วยปลูกฝังความสนใจและสร้างแรงจูงใจภายในให้กับนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกมีอิสระเพียงพอที่จะเกิดความคิดสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญคือตัวครูเองต้องมีอิสระสามารถกำหนดตนเองในการทำงานได้ ครูจึงจะสามารถส่งเสริมความเป็นอิสระให้นักเรียนได้

การวิจัยต่อไป

1. ควรมีการตรวจสอบความตรงของโมเดลข้ามกลุ่ม โดยการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคอื่น ๆ เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของโมเดลที่พัฒนาขึ้นนี้

2. ผลการวิจัยนี้แสดงว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้น สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนของครูได้ร้อยละ 44 ผู้ที่สนใจอาจจะคัดเลือกตัวแปรสังเกตได้ตัวอื่นที่เกี่ยวข้องกับแรงกดดันในการทำงาน เช่น พฤติกรรมของผู้ปกครองต่อครูและโรงเรียน เทคโนโลยีใหม่ ๆ

ที่ครูต้องใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น โดยเพิ่มตัวแปรเหล่านี้เข้ามาในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อาจจะทำให้สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียนได้มากขึ้น

3. อาจมีการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการส่งเสริมความเป็นอิสระแก่นักเรียน ด้วยวิธีการวิเคราะห์กลุ่มพหุ (Multigroup Analysis) เช่น กลุ่มครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับกลุ่มครูในโรงเรียนสังกัดการศึกษาเอกชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ธารง บัวศรี. (2543). กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. *วารสารวิชาการ*, 3(5), 17-22.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสม์: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นาคยา ปัตินานนท์. (2545). *จากมาตรฐานสู่ชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ. (2543). การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแรงจูงใจภายใน: ปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจภายใน: รายงานวิจัยฉบับที่ 76. กรุงเทพฯ: สถาบันพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). *Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being*. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Flink, C., Boggiano, K. M., & Barrett, M. (1990). Controlling teaching strategies: Undermining children's self-determination and performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 916-924.
- Pelletier, L. G., & Vallerand, R. J. (1996). Supervisors' beliefs and subordinates' intrinsic motivation: A behavioral confirmation analysis. *Journal of Personality & Social Psychology*, 71, 331-340.
- Pelletier, L. G., Legault, L., & Levesque, C. (2002). Pressure from above and pressure from below as determinants of teachers' motivation and teaching behaviors. *Journal of Educational Psychology*, 1, 186-196.
- Skinner, E. A., & Belmont, M. J. (1993). Motivation in the classroom: Reciprocal effects of teacher behavior and student engagement across the school year. *Journal of Educational Psychology*, 85, 571-581.